

UVODNA RIJEČ

Na prijelazu XV. i XVI. stoljeća naši su predci bježeći pred Turcima napustili Dalmaciju i naselili opustjele brežuljke Molisea. Kao svjedočanstvo mnogih migracija s različitih dijelova istočne jadranske obale ostala je mala jezična oaza, gradići Mundimitar (*Montemitro*), Kruč (*Acquaviva Collecroce*) i Filič (*San Felice del Molise*). Upravo je govor tih naselja najbogatije vrelo podataka o našoj prošlosti. On s priličnom točnošću svjedoči o tome da su se naši predci doselili s područja koje se okvirno prostire južno od Cetine, u podbiokovsko-neretvanskom području u zaleđu makarskoga primorja. Kroz pet stoljeća, ovaj govor, koji zovemo *na-našo*, daleko od domovine i u dodiru s potpuno različitim stvarnošću, imao je specifičnu evoluciju; u znanstvenom svijetu naziva se moliškohrvatskim (*croato-molisano*). S obzirom na klasifikaciju hrvatskih idioma pripada štokavsko-ikavskim govorima s elementima čakavštine.¹

Ovaj je rječnik prva publikacija u cijelosti posvećena govoru Mundimitra. Zamisao i poticaj za njegovu izradbu dala je Agostina Piccoli; njezin je leksikografski materijal temelj ovoga rada. Rječnik je stoga njezino posthumno djelo, objavljeno u njezinu čast, s nadom da će uspjeti ostvariti jedan od njezinih zemaljskih snova.

Neposredno prije no što nas je napustila utemeljili smo projekt pod nazivom “Živa riječ”, s namjerom da napokon normiramo naš govor. Projekt je podržala Europska komisija (XXII. generalni direktorijat), Općinska uprava Mundimitra s potporom Moliške regije, imajući povjerenja u vrijednost pokrenute inicijative. Fundacija “Agostina Piccoli” preuzela je ulogu koordinatora projekta nastavljajući Agostinino djelo, što je u konačnici rezultiralo tiskanjem ovoga rječnika, koji je, uvjeren sam, ostvarenje njezinih želja.

Među njezinim sam kolegama pronašao ne samo vrijedne i sposobne suradnike, nego ujedno i osobe koje su mi s ljubavlju i požrtvovnošću pomogle u ostvarivanju obećanja koje sam dao prije dvije godine. Profesorica Snježana Marčec² iz Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje u Zagrebu i dr. Mira Menac-Mihalić,³ docentica za hrvatsku dijalektologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, pružile su temeljnu potporu ovomu radu. Uz njihovu je svesrdnu pomoć razrađena rječnička koncepcija, izrađen hrvatski dio rječnika i fonetska transkripcija moliškohrvatskoga govora. Prof. dr. Damir Horga s Odsjeka za fonetiku Filozofskoga fakulteta pomogao nam je u određivanju fonetskih vrijednosti našega govora.

Leksički je korpus proširen u skladu s uputama što ih je Agostina Piccoli u

¹ Nazivi triju hrvatskih narječja – štokavskoga, čakavskoga i kajkavskoga izvode se iz zamjenica *što*, *ča*, *kaj*. Unutar te klasifikacije dijalekti se razlikuju na temelju drugih elemenata: u moliškohrvatskom glas *i* u riječima kao *did*, *lipo*, *snig* itd. (refleks praslavenskoga *jata*) klasificira naš dijalekt među ikavske.

² Sastavljanje i priređivanje fonološkoga i hrvatskoga dijela od A do M.

³ Sastavljanje i priređivanje fonološkoga i hrvatskoga dijela od N do Ž.

nekoliko navrata istaknula. U radu “*Prolegomena za rječnik govora Montemitra*”⁴ iznesene su osnovne smjernice za sastavljanje rječnika:

»...bilo je pokušaja skupljanja leksičkoga blaga, no do danas još nema rječnika u kojem bi govor Montemitra i općenito moliških Hrvata bio sustavno popisano i opisan.

Budući da je Montemitro moje rodno mjesto, u njemu živim (osim godina provedenih u Zagrebu na studiju), a montemitranski je govor moj materinji idiom, taj mi je posao donekle olakšan.

Prve su bilješke napravljene prije desetak godina, kada smo se moj sumještanim Gabriele Blascetta, ja i drugi počeli konkretno zanimati za naš jezik.

Zapisivanje nama nepoznatih riječi teklo je vrlo sporo: tu i tamo, kada bi neki starac nenamjerno izgovorio neku *novu* staru riječ, mi smo je zapisali na papiriće i počeli je među sobom upotrebljavati.

Međutim, zadnjih godina, izrađujući svoj diplomski rad o fonologiji govora Montemitra, pristupila sam i izradi rječnika, štoviše «*i complessi rapporti tra le sue isoglosse genealogiche (štokave i čakave) e quelle deuterotniche, cioè veneziane e soprattutto moli-sane*» (Capaldo).

Dosad sam sakupila oko 5000 riječi, ali ni takav rječnik nije potpun.

Kako se radi o jeziku koji je stoljećima izoliran od matičnoga jezika Hrvata u Hrvatskoj te je konstantno izlagan dezintegracijskim procesima u kojima je gubio svoja sustavna svojstva na svim razinama jezičnoga izraza, problemi koji se nameću pri izradi rječnika nisu ni jednostavni ni jednovrsni, već veoma specifični.

Valja ponajprije istaknuti da je današnji govor u Montemitru mješavina starohrvatskoga, talijanskoga i abrucijsko-moliškoga jezika.

Godine 1904. u radu “*Posjet Apeninskim Hrvatima*” Smodlaka o našem govoru zapaža: «*Dok se govori o običnim stvarima svagdanjega života, osobito o kućnim i poljskim poslovima, naši se ljudi onamo znadu vrlo lijepo izraziti hrvatski i lako ih razumiješ; ali netom se razgovor dotakne viših pojmova, zapnu i na koncu moraju se uteći talijanskom jeziku*».

Nakon devedeset godina, današnja situacija nije bitno promijenjena, tj. o običnim stvarima, o kućnim i poljskim poslovima naš se jezik izražava pretežno hrvatskim leksemima, s tim što današnje generacije ipak o tim stvarima sve manje i manje razgovaraju jer zemljoradnja nije više primarno zanimanje naših ljudi, a i kućni se poslovi bitno razlikuju od ondašnjih.

Ipak, dosad sam pri izradi rječnika najviše pažnje posvetila sakupljanju takvih leksema od kojih je većina pala u zaborav i koje nitko više ne upotrebljava (npr. *česno, dlaka, dlite, kisat, obruč, lokua, kočka, pod pazuh, mlako, mohunja, sočivo, sukno* itd.).

Tako npr. iz botanike, osim riječi koje svi upotrebljavaju – *dub, maslina, smokua, praskua, kruška, jabuka* itd. – postoji niz leksema koji su poznati samo usku krugu ljudi: *vrba, jasin, smrčka, bristr, grabar, baz, sliz, češljika, ditalina, dupčac, mak, kozlak, puce-ljina, ndrnljela, oskoruša, zelenika* itd.

Tkalačka kućna radinost, koja je nekad cvala, pa se gotovo zaboravila, danas doživljava preporod. Tako su nekada zaboravljeni nazivi za pojedine dijelove tkalačkoga stana, nakon male etnološke izložbe u Montemitru, danas poznati i osnovnoškolcima: *krosna, brdo, zapinjač, liče, lavdica, kas, tročule, prešljen, vrteno, vratilo, trlica, letka, vita, vitlić* itd.

⁴ Znanstveni skup Teorija i praksa izradbe jednojezičnih hrvatskih rječnika, Hrvatska Akademija Znanosti i Umjetnosti, Zagreb, 18-19/11/1993, in *Filologija* 22-23, Zagreb, 1994.

Veliku sam pozornost obratila i toponimima. Osim malobrojnih, talijaniziranih toponimima, navedenih u službenom zemljovidu Italije, zemljopisnoga vojnoga instituta, iz 1957., i višebrojnih, isto tako talijaniziranih toponimima navedenih u Katastru iz Campobassa 1943., sakupila sam iz živoga govora naroda više od 100 toponima koji su po prvi put zapisani tako kako ih mi izgovaramo. Osim svima poznatih – *Potok, Dolac, Glavica, Gradina, Staza, Strane, Ždrila, Selo* – ispisala sam niz većini nepoznatih: *Na jaž, Izerina, Fundice, Križ do Makj, Brdo do Gumandzi, Košta Bačvarina, Guvno Tomasin, Pod paljarič* itd.

[...]

Osim riječi iz standardnoga talijanskoga književnoga jezika montemitranski govornici upotrebljavaju i riječi iz dijalekata, naročito iz Abruzzija (a ne kako je M. Rešetar ustanovio, iz napoletanskoga dijalekta, koji se govori u pokrajini Molise).

Konkretno, pri izradi rječnika, najviše problema zadaju talijanske riječi, koje se silom nameću sve češće.

Osim u leksikografskim djelima nekoliko autora, abrucijsko-moliška leksikografija slabo je proučavana sve do pojave djela Ernesta Giammarca "*Dizionario Abruzzese e Molisano*" u pet svezaka (1968-85), koje predstavlja bez sumnje velik napor da se nadoknadi taj nedostatak. Unatoč opširnosti rada, za proučavanje jezika moliških Hrvata, taj rječnik nije jako koristan, jer u njemu nisu opisane one abrucijske i moliške jezične točke koje su dodirne s našom jezičnom sredinom.

Pri tome se nameću problemi fonetske odnosno grafemske prirode. Pisanje riječi kao što su *tjaca, makja, kjum* odnosno *lokua, kuas* – traži posebnu raspravu (o tome sam već pisala u diplomskoj radnji).

Što se tiče venecijanizama, koje tu i tamo koji autor primijeti u našem jeziku, u moliškom se govoru koristi njih samo nekoliko. Kako je primijetio i Žarko Muljačić u radu "*Scambi lessicali tra l'Italia meridionale e la Croazia*" (Roma-Pescara, 1970), ne zna se na koje riječi misli E. Giammarco kada kaže da «*una parte dei venezianismi abruzzesi vi venne indirettamente, tramite la Dalmazia*».

Meni se čini da su venecijanske riječi, koje su došle preko mora, odnosno iz Dalmacije, u nas rijetke. Služeći se radom "Vocabolario del dialetto veneeto-dalmata" Luigija Miotta, ja sam ih pronašla samo nekoliko: *grabeše, kordela, kotorata, maneštra, kuarta, porkarija, salamora*.

Što se tiče turcizama, svima je već poznato da ih u nas nema.

Željela bih naznačiti još jedan problem. Na temelju vlastitoga dosadašnjega proučavanja jezika moliških Hrvata mogu reći da sam u Mikaljinu rječniku "Blago jezika slovinškoga" otkrila mnoge leksičke podudarnosti s riječima te hrvatske enklave u Italiji. - Naravno, ta je činjenica samo naznaka jedne teme kojom ću se temeljito pozabaviti.«

Pri istraživanju, koncipiranju i sastavljanju rječnika uvijek sam uzimao u obzir te primjedbe kao živu uspomenu na riječi svoje životne družice. Osobitu sam pozornost posvetio riječima koje postupno nestaju iz uporabe, ne gubeći iz vida zanimljivu evoluciju koju je naš jezik doživio pod utjecajem talijanskoga standarda i u dodiru sa susjednim talijanskim dijalektima. Sintaktičke i morfološke prilagodbe tim "stranim" jezičnim elementima dale su jedinstveni lik našem idiomu, koji je, premda se s jedne strane poput fosila sačuvao punih pet stoljeća, ipak našao načina da evoluiru i preživi do XXI. stoljeća.

Kroatizirani talijanizmi koji su uvršteni u ovaj rječnik obuhvaćaju svakodnevne izraze koji su potisnuli izvorne izraze iz govora *na-našo*, ali i one koji uopće nemaju prikladnih zamjena u našem govoru te se stoga često rabe.

Jasno je da nije namjena ovoga rječnika da bude *opera omnia* moliško-hrvatskoga. To bi se uz iznimnu fleksibilnost našega govora moglo ostvariti kad bi se *na-našo* preveo bilo koji rječnik talijanskoga jezika. Ovaj rječnik, međutim, na realističniji način ostvaruje veliku želju (Agostininu, i ne samo njezinu!) da se naš idiom normira i standardizira, da se zaustavi njegovo siromašenje i da dobijemo svima dostupan priručnik, a da se istodobno sačuva kulturno blago koje ne smije biti zaboravljeno.

Konkretno, kao što će čitatelj utvrditi, nastojao sam napraviti univerzalan priručnik koji će biti koristan kako običnom čitatelju (koji će u njemu naći ortografski dio – tj. *kako se što piše* – zatim značenja riječi i druge zanimljive informacije), tako i znanstveniku te onomu koji želi produbiti svoje znanje preko ortoepskih i gramatičkih obavijesti.

Na kraju moram zahvaliti svima onima koji su pridonijeli stvaranju ovoga rada: ne samo onima koji su pružili materijalnu pomoć za izradu rječnika nego još i više onima koji su mi omogućili da se u ovom pothvatu ne osjećam usamljenim pružajući mi podršku pri radu.

Dužnost mi je spomenuti nekolicinu osoba koje su pridonijele realizaciji ovoga rada, ali i sve sugradane iz Mundimitra, koji su se na različite načine (dajući barem jednu informaciju, jednu primjedbu ili jedno sjećanje) pokazali iskreno ljubaznima i spremnima pomoći. Prije svega zahvalan sam našim roditeljima Giovanniju Piccoliju, Mariji Blascetta, Giovanniju Sammartinu i Luciji Giorgetta, od kojih smo naslijedili ogromnu baštinu našega jezika. Zahvaljujem Gabrieleu Blascetti, neumornomu njegovatelju naših korijena i nezamjenjivom suradniku, Antoniju i Letiziji Sammartino, nepresušnim vrelima informacija; Nicoli Blascetti, Concetti Piccoli, Mariji Romagnoli, *kćeri pokojnoga Angela*, Attiliju Giorgetti, Antoniju Giorgetti, *sinu Attilija*, Micheli Talia, Mariagraziji Giorgetta, Luciji Giorgetta, *kćeri pokojnoga Alessandra*, Riti Giorgetta; hrvatskim prijateljima Dubravki Luić, Vinku Vudragu, Vesni Bilušić, Hrvoju Salopeku, Jadranki Huljev, Igoru Čupiću, Nevenki Grdinić; akademiku Petru Šimunoviću, koji nam je svesrdno pomogao; dragocjenim suradnicima Dunji Brozović Rončević, Zlatku Mihaliću i Damiru Marčecu.

Agostina nam je zahvalna.

Listopad 2000.

ANTONIO SAMMARTINO

TEMELJNI POJMOVI

Na početku je potrebno pružiti čitatelju neke osnovne podatke da bi se mogao služiti ovim rječnikom. Ti su podatci i pravila plod proučavanja našega govora, posebno proučavanja što ga je izvršila Agostina Piccoli i koje je za nas temelj proučavanja našeg idioma. Iz njezina diplomskog rada "*Fonološki prikaz govora u Montemitru (primjer jezika moliških Hrvata)*" uzeli smo potrebne obavijesti i pomoću njih utvrdili pravila za opis našeg idioma, što nam napokon daje mogućnost da komunikaciju na našem materinskom jeziku ne moramo više provoditi isključivo u usmenom obliku.

1. Fonemi

Moliškohrvatski mundimitarski idiom ima 32 fonema (5 samoglasnika i 27 suglasnika), koji se u pismu bilježe ovim grafemima: **a, b, c, č, d, dj, dz, dž, e, f, g, h, i, j, k, kj, l, lj, m, n, nj, o, p, r, s, š, t, tj, u, v, z, ž.**

1.1. Samoglasnici

Samoglasnici su **a, e, i, o, u**. Samoglasnici **e** i **o** uglavnom su srednje otvoreni, a u posuđenicama iz talijanskoga mogu se fakultativno izgovarati otvorenije (**ɛ, ɔ**), no to se u ovom rječniku ne bilježi.

Nenaglašeni **u** koji stoji ispred drugog samoglasnika na početku riječi (npr. *ualju, ueha*) ili između suglasnika **k, g** i drugog samoglasnika u talijanskim posuđenicama (npr. *kuarta, guarit*) te u riječima hrvatskoga porijekla iza **k, h** na mjestu izvornoga **v** (npr. *kuas, crikua, hualit*) polusamoglasnik je i nije slogotvoran. Izgovara se kao u talijanskome *quattro, buono, fuoco*, a njegov se izgovor bilježi kao **u**.

Glas **r** ima svojstva samoglasnika i slogotvoran je kad se nađe između suglasnika (npr. *prst, srce, prč*).

1.2. Suglasnici

Većina suglasnika poklapa se sa suglasnicima hrvatskoga standardnog jezika.

Afrikata **ʒ** (npr. *kondze, sundze, dzrdzalina, dzurijat*) zvučni je par afrikati **c**.

Postoji jedan par palatalnih afrikata: **č** (npr. *čuda, ključič, noča*) i **č̣** (npr. *džirat, džuvendu* – uglavnom u posuđenicama).

Uz **ń** i **í** palatalni su **ḳ** (npr. *kjota, kjumača* – uglavnom u posuđenicama), **đ** (npr. *podjem, nadjiljat* – najčešće u prezentu i imperativu glagola tipa *dotj*) i **ť** (npr. *potj, cvitje, kotja, kutjarin* – slično je čakavskom **č̣**).

Velarni frikativ **x** u rječniku se bilježi kao **h** (npr. *muha, vrh*). Njegov zvučni par **ɣ** rijetko se čuje (u intervokalnom položaju) (npr. *dege [deye], fraula [fraula/fragula/frayula]*). U rječniku se bilježi kao **g**. U intervokalnom se položaju može

fakultativno ostvariti v [boat/bovat].

U nekim okruženjima j se ostvaruje kao j [jabuka], u nekima kao ĭ [broj, brdaice], a bilježimo ga kao j.

2. Naglasni sustav

U govoru Mundimitra 4 su akcenta koji se razlikuju, osim silinom naglašenog samoglasnika, trajanjem i intonacijom.

– kratkosilazni	˘	brăt, pŕst
– dugosilazni	ˆ	grâd, kônj
– kratkouzlazni	˘	kòrito, gràbeše
– dugouzlazni	˘	ríča, zdvízda

U zadnjem se slogu i u jednosložnim riječima ˆ u govoru se često realizira kao ˘.

Ovaj je govor specifičan po tome što jedna riječ u jednom izričaju može imati dva naglasaka.¹ Moguće su sljedeće kombinacije:

1. kratkouzlazni naglasak + kratkosilazni (npr. pètäk, žìvìt);
2. kratkouzlazni naglasak + dugosilazni (npr. kòlâč, kospòdâr).

U istoj se riječi ostvaruje najviše jedan dugi slog.

¹ Naglasni sustav mogao bi se interpretirati i kao četveroakcenatski sa zanaglasnom dužinom, međutim slušni dojam kao i laboratorijska mjerenja odlučili su u korist provedene interpretacije.

NAPOMENE ZA ČITANJE RJEČNIKA

1. Struktura rječničke natuknice. Svaka natuknica ima ove dijelove: riječ, fonemska transkripcija, gramatička odrednica, morfološki dio, definicija na talijanskom jeziku, definicija na hrvatskom jeziku, primjeri i druge obavijesti.

2. Riječ. Riječ ili sveza riječi koju obrađuje natuknica ističe se **masnim slovima**. Za promjenljive riječi navodi se: a) nominativ jednine imenica; b) nominativ jednine muškog roda pridjeva; c) nominativ zamjenica; d) infinitiv glagola. Kod glagola koji su samo povratni povratna zamjenica *se* navodi se bez zagrada (npr. *smijati se*); kod glagola koji mogu, a ne moraju biti povratni, *se* je zapisan u okruglim zgradama: npr. *obuč (se)*.

3. Fonemska transkripcija. Slijedi iza riječi i donosi se u uglatim zgradama. Vrijednosti fonema slijede pravila određena opisom samoglasnika, suglasnika i naglasaka. Za pridjeve i zamjenice fonemska se transkripcija donosi za muški, ženski i srednji rod (kada se rabi).

4. Gramatička odrednica. Pokazuje funkciju koju riječ ima u govoru i označena je kraticom (v. *Kratice i simboli*). Imenica je određena samo rodом. Za pridjeve je precizirano radi li se o određenom ili o neodređenom obliku; kad pridjev u jednom od ta dva oblika ne postoji, vid mu se ne određuje jer se može sintaktički rabiti u obje funkcije, dakle, navodi se samo *agg.*

5. Morfološki dio. Slijedi iza gramatičke odrednice. Kada se riječ sastoji od promjenljivog dijela, među okruglim je zgradama naznačena deklinacija ili konjugacija prema sljedećim pravilima:

- a) genitiv jednine imenica i brojeva (koji se dekliniraju) te drugi zanimljivi oblici;
- b) genitiv jednine pridjeva i zamjenica u muškom, ženskom i srednjem rodu (kada se rabi);
- c) prvo lice jednine prezenta glagola te drugi zanimljivi oblici.

6. Definicija na talijanskom jeziku. Prethodi joj zvjezdica (*). Donosi se prijevod riječi na talijanski ili njen opis, ako doslovan prijevod nije moguć. Točka zarez (;) odvaja dva različita značenja.

7. Definicija na hrvatskom jeziku. Prethode joj dvije zvjezdice (**), a slijede ista pravila određena za definiciju na talijanskom jeziku. Pisana je suvremenim standardnim hrvatskom jezikom,¹ s pozivanjem na regionalne (dijalektne)² i

¹ Ponekad se navode i riječi koje su na rubu standarda, a iste su ili slične s mundimitarskima.

² Kad je neka riječ navedena kao regionalna (*reg.*), to znači da je potvrđena i u nekom drugom hrvatskom govoru osim u govoru Mundimitra. Rasprostranjenost te riječi na hrvatskom području nije naznačena.

arhaične³ riječi kada se one poklapaju s moliškohrvatskom riječju ili su joj oblikom vrlo slične.

8. Primjeri i druge obavijesti. Ovaj je dio obilježen grafičkim znakom ① koji prethodi svim ostalim obavijestima koje se odnose na obrađivanu natuknicu. Kada se radi o primjeru govora, iza moliškohrvatskog primjera slijedi prijevod na talijanski u polunavodnicima ('...'). Znanstveno nazivlje – kada je poznato – za riječi s područja botanike i zoologije zapisano je na latinskom i obuhvaćeno okruglim zagradaama.

9. Ostale napomene

9.1. U fonemskoj transkripciji i u morfološkom dijelu znak ~ stoji umjesto prethodne riječi ili obrađivane natuknice; znak – podrazumijeva dio riječi koji ostaje nepromijenjen. Kad je dio koji se mijenja veći od polovice duljine same riječi, piše se cijela riječ.

9.2. Glagoli tipa *čùvât* – *čûvam* mogu u prezentu fakultativno imati i kratak naglasak (*čûvam*), no u pravilu se donosi samo varijanta s dugim naglaskom; u infinitivu se donosi uvijek varijanta s kratkim naglaskom (koja dominira), iako se u govoru (rijetko) mogu čuti i ostvaraji s dugim naglaskom (*čûvât*).

Infinitivi imperfektivnih glagola na **-ivat** i **-iljat** osim rjeđeg dugouzlaznoga imaju i češći kratkouzlazni naglasak (ispred kratkosilaznoga) pa se taj navodi u rječniku (npr. *nablačîljât/nablačîljât*, *suspirivât/suspirivât*).

9.3. U rječniku nisu označivane fonetske varijacije za koje, zbog njihove važnosti, navodimo nekoliko primjera:

9.3.1. konsonant **v** može iza **s** prijeći u bezvučno **f**: *sviča* > *sfiča*, *svit* > *sfit*, *svekar* > *sfekar*, *svidok* > *sfidok*, *svuč* > *sfuč* itd.;

9.3.2. inicijalno **i** često je prejotirano *ist* > *jist*, *imat* > *jimat*, *ime* > *jime* itd.

9.4. Srednji rod pridjeva navodi se samo za one pridjeve za koje su u uporabi.

9.5. Određeni i neodređeni pridjevi navode se kao posebne natuknice zbog preglednosti, naročito za nehrvatskoga čitatelja rječnika.

Pridjevi su obrađeni prema sljedećim pravilima: za oba oblika, bilo određeni bilo neodređeni, navodi se muški i ženski rod, za neodređeni i srednji rod, jer srednji rod može imati samo neodređeni oblik, a budući da je indeklinabilan, ne navodi se genitivni oblik.

³ Kad je neka riječ navedena kao arhaična (*arc.*), znači da ima više potvrda u Akademijinu rječniku. Kad se uz neku potvrdu navodi *arc. i reg.*, znači da je riječ potvrđena i u Akademijinu rječniku i u današnjim hrvatskim govorima. Kad je uz riječ navedeno *zast. reg.*, znači da je riječ potvrđena u Akademijinu rječniku, ali samo u jednom dijelu hrvatskog prostora. Riječi s tim oznakama donosimo sa **ć** i **č**, iako se ta dva glasa u mnogim hrvatskim govorima realiziraju kao **č**, tj. **ć** i **č** su izjednačeni kao u Mundimitru.

Infinitive glagola označene *s reg.* donosimo bez krajnjega **i**, zato što je tako u Mundimitru i u mnogim hrvatskim govorima; infinitivi označeni *s arc.* bilježimo s krajnjim **i** zato što je tako zabilježeno u Akademijinu rječniku, a infinitivi s oznakom *arc. i reg.* imaju taj **i** u zagradi (**i**).

9.6. Glagolski pridjevi trpni koji su često u uporabi, navode se kao posebne natuknice.

9.7. Infinitiv se uvijek navodi sa završnicima **-t** i **-tj**, iako se može u govoru ostvarivati i bez njih (npr. *dotj* > *do*, *govorat* > *govora*). U govoru dolazi i do drugih ispadanja završnih suglasnika (npr. *sad* > *sa*, *opet* > *ope*) i nenaglašenih samoglasnika (npr. *ovi* > *vi*, *oni* > *ni*, *doma* > *dom*).

9.8. U definiciji na hrvatskome jeziku ne navode se kao regionalizmi mnogobrojni oblici riječi koji su isti u moliškohrvatskom i u velikom dijelu hrvatskih govora, a razlikuju se od standardnoga hrvatskoga:

9.8.1. u moliškohrvatskom i mnogim drugim hrvatskim govorima bit će **i** (npr. *dite*, *did*), a u standardnom hrvatskom **ije/je** (npr. *dijete*, *djed*) (i mnogobrojni drugi primjeri s refleksom *jata*);

9.8.2. u moliškohrvatskom i mnogim drugim hrvatskim govorima infinitiv završava na **-t** (npr. *bit*, *brijat*): a u standardnom hrvatskom na **-ti** (npr. *biti*, *brijati*);

9.8.3. u moliškohrvatskom i mnogim drugim hrvatskim govorima glagoli će imati **ni** (npr. *nategnit*, *niknit*), a u standardnom hrvatskom **nu** (npr. *nategnuti*, *niknuti*).

9.9. U svezama sastavljenim od više naglašenih riječi glavni naglasak na zadnjoj riječi uzrokuje skraćivanje ili gubitak naglaska na riječima ispred njega (npr. *bàlûn...* > *bàlûn...* > *bàlun*, *krîž* > *krîž...* > *križ...*), u rječniku smo zabilježili naglasak riječi od kojih se sveza sastoji (npr. *Bàlûn iz Falkúna*, *Krîž dò Mâtj*).

9.10. Ne označuju se asimilacije po zvučnosti suglasnika koje se događaju na granici između riječi (npr. *Balun iz Falkuna* > *Balun is Falkuna*, *Pod fišk* > *Pot fišk*). Tako nije zabilježen ni gubitak suglasnika (npr. *Fund kanela* > *Funø kanela*), kao ni asimilacije po mjestu izgovora unutar jedne riječi (npr. *bosaŋgica*, *ušeŋga*, *ŋgacat*).

9.11 Obiteljski nadimci zapisani su u obliku nominativa muškoga i ženskoga roda posvojnog pridjeva u množini.